

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญ และที่มาของปัญหา

ผลกระทบจากภาวะโลกร้อนที่สะสมมานาน ยังคงสร้างความเสียหายไปยังหลายประเทศทั่วโลก ในรอบทศวรรษที่ผ่านมา การละลายของน้ำแข็งทั่วโลกมีผลต่อระดับน้ำทะเล แม่น้ำสูงขึ้น ป่าไม้เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีบทบาทสำคัญยิ่งในการอนุรักษ์ดินและน้ำ เพื่อช่วยลดภาวะโลกร้อน ประเทศไทยเป็นหนึ่งในประเทศสมาชิกที่ร่วมลงนามในพิธีสารเกียวโตข้อตกลงว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศโลก ขององค์การสหประชาชาติ หรือ *Kyoto Protocol* ในปี 2007 ปัจจุบันในประเทศไทยติดอันดับ 9 ของโลกที่ปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์มากที่สุด ซึ่งเป็นสาเหตุหลักของภาวะโลกร้อน ในขณะที่ก๊าซ CO₂ เพิ่มขึ้นตามลำดับ แต่พื้นที่ป่าไม้ของประเทศไทยได้ลดลงอย่างต่อเนื่อง กว่า 60% ในช่วง 5 ทศวรรษที่ผ่านมา (ไบโอ เทคโนโลยี คอนซัลแตนท์, 2551) การลดลงของพื้นที่ป่าสมบูรณ์ รวมถึงพื้นที่สีเขียวซึ่งเป็นพื้นที่ป่าไม้ พื้นที่เกษตรกรรม ป่าชายเลน และพื้นที่สีเขียวประเภทอื่น เป็นปรากฏการณ์ที่น่าใจหาย เพราะจะเป็นการเร่งปฏิกิริยาภาวะโลกร้อนให้เกิดขึ้นอย่างรุนแรง และฉับพลันในอนาคตอันใกล้

ปัญหาอีกประการหนึ่งของพื้นที่ลุ่มน้ำในจังหวัดชายแดนภาคใต้คือ การขาดแคลนงานวิจัยเชิงการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินและผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ทางภูมินิเวศ ซึ่งพื้นที่สีเขียวในระบบลุ่มน้ำมีความสัมพันธ์ทั้งทางกายภาพ นิเวศภูมิทัศน์และการเศรษฐกิจและสังคม ฉะนั้นแผนงานวิจัยนี้จึงมุ่งเน้นการศึกษาระบบโครงสร้างของพื้นที่สีเขียวในเขตลุ่มน้ำในด้านนิเวศภูมิทัศน์และด้านการผังเมือง ซึ่งเป็นเครื่องมือนำไปสู่การวิเคราะห์ศักยภาพของพื้นที่ที่มีความเหมาะสมกับกิจกรรมการใช้สอยของชุมชนประเภทต่างๆ ซึ่งการวิจัยเกี่ยวกับพื้นที่สีเขียวของชุมชนนอกเขตป่าสงวนของรัฐยังไม่มีการศึกษาเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบจากหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่ง ดังนั้นคณะวิจัยจึงเห็นความสำคัญของข้อมูลเชิงกายภาพ ทางภูมินิเวศและเชิงเศรษฐกิจ สังคม ในการจัดทำแผนกลยุทธ์การจัดการพื้นที่สีเขียวของชุมชนในเขตลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาและปัตตานี ซึ่งเป็นลุ่มน้ำสายสั้น หากแต่มีความหลากหลายทางชีวภาพสูงมาก อีกทั้งยังมีการขยายตัวของชุมชนและเมืองในอัตราสูง และส่งผลในระดับอันตรายต่อระบบนิเวศและสภาพแวดล้อมในบางพื้นที่ ในบางพื้นที่มีการกัดเซาะ มีค่าปริมาณการไหลของน้ำสูง และเสี่ยงต่ออุทกภัย

เนื่องจากลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาและปัตตานีเป็นลุ่มน้ำที่สำคัญของจังหวัดชายแดนภาคใต้และของประเทศ และสองลุ่มน้ำมีสภาพแหล่งน้ำและปัญหาของน้ำและทรัพยากรป่าไม้ที่แตกต่างกัน (ตารางที่ 1.1-1) เช่น ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาไม่เหมาะต่อการสร้างอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ เนื่องจากมีขนาดลำน้ำสั้น และยังมีความเสี่ยงสูงต่อปัญหาน้ำเน่าเสีย ปัญหาการบุกรุกพื้นที่ชุ่มน้ำและป่าชายเลนของชุมชน เนื่องจากการขยายตัวของเมืองและอุตสาหกรรมเกษตร ส่วนลุ่มน้ำปัตตานีมีปัญหา

ด้านน้ำท่วมในบางพื้นที่ในเดือน พฤศจิกายน-ธันวาคม และปัญหาการลดลงของป่าชายเลน ปัญหาเหล่านี้ยังต้องการการวิจัยในระดับท้องถิ่น เพื่อความเข้าใจร่วมกันในการจัดการพื้นที่ลุ่มน้ำ

ตารางที่ 1.1-1 แสดงสถานภาพแหล่งน้ำของกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ปัตตานี

ชื่อลุ่มน้ำ	พื้นที่ (ตร.กม.)	ปริมาณน้ำท่าเฉลี่ย		ความจุอ่าง (ล้าน ลบ.ม.)	ความ หนาแน่น ประชากร (คน/ตร.กม.)	พื้นที่ ชลประทาน (ไร่)
		(ล้าน ลบ.ม.)	(ลิตร/วินาที/ตร. กม.)			
ปัตตานี	3,858	5,808	47.74	1,420	184.17	337,878
ทะเลสาบสงขลา	8,495	4,896	18.28	28	157.47	905,550

ที่มา บทความรายงานพัฒนาแหล่งน้ำของกรมชลประทาน หนังสือชลกร ฉบับวันชาติ 4 มกราคม 2540
สมาคมศิษย์เก่าวิศวกรรมชลประทาน ในพระบรมราชูปถัมภ์

โดยสรุป ประเด็นปัญหาของกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาและปัตตานีที่งานวิจัยนี้เล็งเห็นมีดังนี้

- การลดปริมาณพื้นที่ธรรมชาติและพื้นที่สีเขียวประเภทต่างๆ ปรากฏการลดลงของปริมาณพื้นที่สีเขียวอย่างรวดเร็วจากการขยายตัวของชุมชน เกษตรกรรมและพื้นที่เมือง จนส่งผลกระทบต่อความหลากหลายทางนิเวศ และถึงขั้นเปลี่ยนแปลงระบบนิเวศที่อุดมสมบูรณ์มาสู่ความเสื่อมโทรม จนกลายเป็นพื้นที่พัฒนาในที่สุด
- ความเสื่อมโทรมของการใช้ที่ดินและแหล่งน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำ ในแต่ละชั้นคุณภาพลุ่มน้ำ
- ขาดแผนการวิเคราะห์และประเมินคุณภาพเชิงพื้นที่ เพื่อฟื้นฟูระบบนิเวศและพัฒนาชุมชนในพื้นที่เสื่อมโทรม ที่สอดคล้องกับศักยภาพเชิงนิเวศของพื้นที่ลุ่มน้ำและวิถีชีวิตแบบพอเพียง
- ขาดการวิเคราะห์และการจัดการเชิงบูรณาการในการประเมินพื้นที่สีเขียวที่มีอยู่ และการประสานประโยชน์การใช้พื้นที่สีเขียวของชุมชน โดยกระบวนการมีส่วนร่วมจากท้องถิ่นในระดับต่างๆ

ดังนั้นงานวิจัยในครั้งนี้จึงมุ่งเน้นการวิเคราะห์ให้เห็นถึงทิศทางการเปลี่ยนแปลงทางด้านกายภาพของกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาและลุ่มน้ำปัตตานีที่ผ่านมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน พร้อมทั้งจำแนกประเภทพื้นที่สีเขียวภายในลุ่มน้ำออกตามลักษณะขององค์ประกอบ การใช้ประโยชน์ และบทบาทหน้าที่ของพื้นที่สีเขียวที่ส่งผลต่อระบบนิเวศลุ่มน้ำ และต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชน นอกจากนี้งานวิจัยในโครงการนี้ยังมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาเป็นฐานข้อมูลเชิงกายภาพ ภูมินิเวศ และเศรษฐกิจ สังคม ที่สามารถนำไปสู่การวางแผนจัดการอย่างมีส่วนร่วมกับกลุ่มชุมชนและเครือข่ายการอนุรักษ์ต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1) เพื่อการประเมินศักยภาพของพื้นที่สีเขียวในเขตลุ่มน้ำในระดับท้องถิ่นโดยใช้ฐานข้อมูลสารสนเทศทางภูมิศาสตร์จากองค์กรส่วนกลางและท้องถิ่นที่มีการจัดทำแผนด้านการใช้ที่ดินและการอนุรักษ์ พื้นที่พหุทรัพยากรทางภูมิโนเวศและสิ่งแวดล้อม อย่างมีระบบ

2) เพื่อวางกรอบนโยบายการอนุรักษ์และพัฒนาศักยภาพของพื้นที่สีเขียวตามประเภทของกิจกรรมการใช้ประโยชน์ที่ดินของชุมชนในเขตพื้นที่ลุ่มน้ำอย่างยั่งยืน ภายใต้กรอบการอนุรักษ์พื้นที่ที่มีความสมบูรณ์และมีความเปราะบางเชิงนิเวศสูง

3) เพื่อที่จะให้มีการบริหารจัดการพื้นที่สีเขียวภายในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาและปัตตานี แบบบูรณาการ โดยเน้นการพัฒนาพื้นที่ใน 3 มิติ คือ มิติเชิงภูมิโนเวศ เศรษฐกิจ และสังคม ด้วยการมีส่วนร่วมของตัวแทนฝ่ายที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะการยอมรับการเข้ามาเป็นผู้มีบทบาทหลัก ในการขับเคลื่อนการพัฒนาของภาคประชาชนและชุมชนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาและปัตตานี

4) เพื่อกำหนดแผนกลยุทธ์ด้านแนวทางในการพัฒนาพื้นที่สีเขียวของชุมชนประเภทต่างๆจากกรณีศึกษาในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาและปัตตานี โดยกระบวนการมีส่วนร่วม และสามารถประสานกับโครงการการจัดการลุ่มน้ำและเครือข่ายพื้นที่สีเขียวระดับท้องถิ่นที่มีอยู่เดิม

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตเชิงพื้นที่

- การจำแนกศักยภาพของกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ครอบคลุมพื้นที่ จังหวัดพัทลุง ทั้งจังหวัด (11อำเภอ) จังหวัดนครศรีธรรมราช (2 อำเภอ) จังหวัดสงขลา (13 อำเภอ) จังหวัดตรัง (2 อำเภอ) และจังหวัดสตูล (2 อำเภอ) พื้นที่รวมประมาณ 8,481 ตร.กม. ประกอบด้วยแผ่นดิน 7,383 ตร.กม. และพื้นที่ทะเลสาบ 1,098 ตร.กม. (สำนักวิจัยและอุทกวิทยา, 2550) ดังแสดงในแผนที่ 1.3-1

- การจำแนกศักยภาพของกลุ่มน้ำปัตตานี ครอบคลุมพื้นที่ จังหวัดปัตตานี (6 อำเภอ) จังหวัดยะลา (7 อำเภอ) จังหวัดนราธิวาส (2 อำเภอ) และจังหวัดสงขลา (1 อำเภอ) พื้นที่รวมประมาณ 3,858 ตร.กม. ดังแสดงในแผนที่ 1.3-2

ขอบเขตเชิงเนื้อหา

- วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินของกลุ่มน้ำปัตตานีและกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาโดยรวบรวมข้อมูลจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ควบคู่กับการสำรวจภาคสนามเพิ่มเติม

- การวิเคราะห์เพื่อจำแนกประเภทของพื้นที่สีเขียวที่อยู่ในพื้นที่ลุ่มน้ำ มีการจำแนกตามหลักสากล และใช้เกณฑ์ทางด้านองค์ประกอบ บทบาทหน้าที่ และการใช้ประโยชน์จากพื้นที่สีเขียว แล้วทำการประเมินศักยภาพของพื้นที่สีเขียวจากกรอบแนวคิดเชิงภูมิโนเวศ ด้านกายภาพ ด้านผังเมือง และด้านสิ่งแวดล้อม ในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาและปัตตานี โดยใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์เป็น

เครื่องมือในการวิเคราะห์และประเมินผล ด้วยการใช้วิธีการวิเคราะห์แบบ Sieve Analysis, Overlay, and Potential Surface Analysis (PSA) หรือวิธีอื่นที่เหมาะสม โดยแยกพื้นที่ที่มีศักยภาพออกจากพื้นที่ที่เป็นข้อจำกัดหรือภาวะคุกคามโดยกำหนดค่าปัจจัย (factor) ต่างๆ ทั้งนี้การวิเคราะห์จะเริ่มต้นภายใต้สมมุติฐานเบื้องต้นว่า พื้นที่ทุกพื้นที่ที่มีศักยภาพเท่ากัน จากนั้นจึงใช้เทคนิคในการวิเคราะห์ภาพเชิงซ้อน (overlay technique) เพื่อจำแนกพื้นที่สีเขียวและประเมินศักยภาพของพื้นที่สีเขียวออกเป็นประเภทต่างๆ

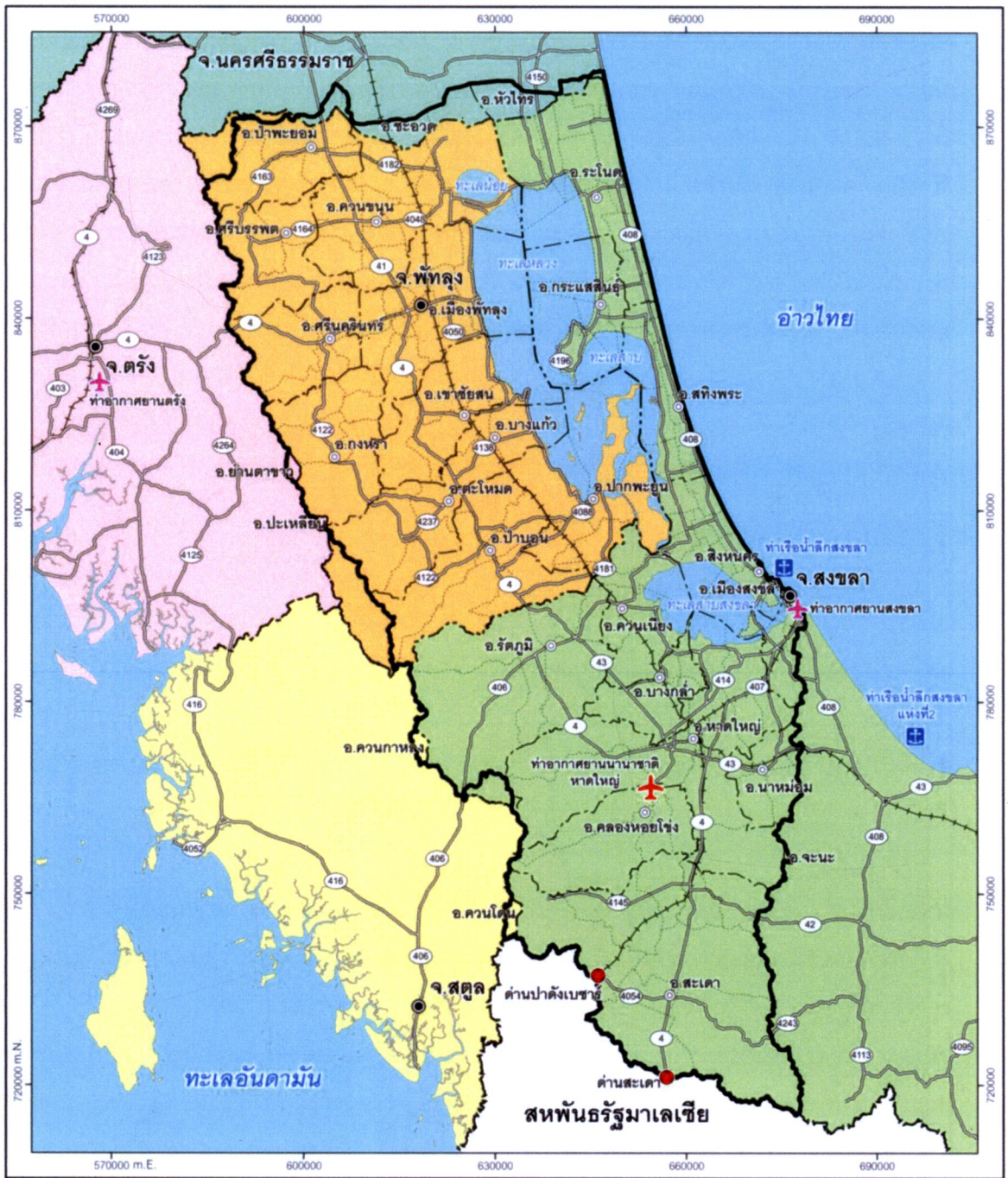
- การคัดเลือกกลุ่มชุมชนและเครือข่ายชุมชนการจัดการลุ่มน้ำต้นแบบเพื่อจัดทำแผนการจัดการพื้นที่สีเขียวจะคัดเลือกชุมชนในพื้นที่ลุ่มน้ำปัตตานีและลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาจำนวนพื้นที่ละ 1-2 ชุมชน โดยเกณฑ์การพิจารณาจากศักยภาพของพื้นที่สีเขียว ความเข้มแข็งและเครือข่ายชุมชน และหน่วยงานสนับสนุนระดับชุมชน เช่น องค์กรชุมชน การรวมกลุ่มของชุมชน เป็นต้น

1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1) งานวิจัยนี้สามารถนำไปใช้ประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรมในเชิงข้อมูลกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ต่อองค์กรปกครองท้องถิ่น และการพัฒนาศักยภาพของชุมชนเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่สีเขียวของชุมชน

2) กลุ่มชุมชนที่มีศักยภาพในการเป็นชุมชนนำร่องตัวอย่าง ที่จะสร้างการบูรณาการการอนุรักษ์ลุ่มน้ำ และการบริหารจัดการพื้นที่สีเขียวเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง จะเป็นผู้รับประโยชน์โดยตรง

3) ความสำเร็จของโครงการวิจัยนี้ จะเป็นกรณีศึกษาตัวอย่าง สามารถขยายผลในเชิงกระบวนการ ไปยังจังหวัดอื่นๆ ใกล้เคียงในลุ่มน้ำเดียวกัน

โครงการการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน และจำแนกศักยภาพพื้นที่สีเขียวบริเวณพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

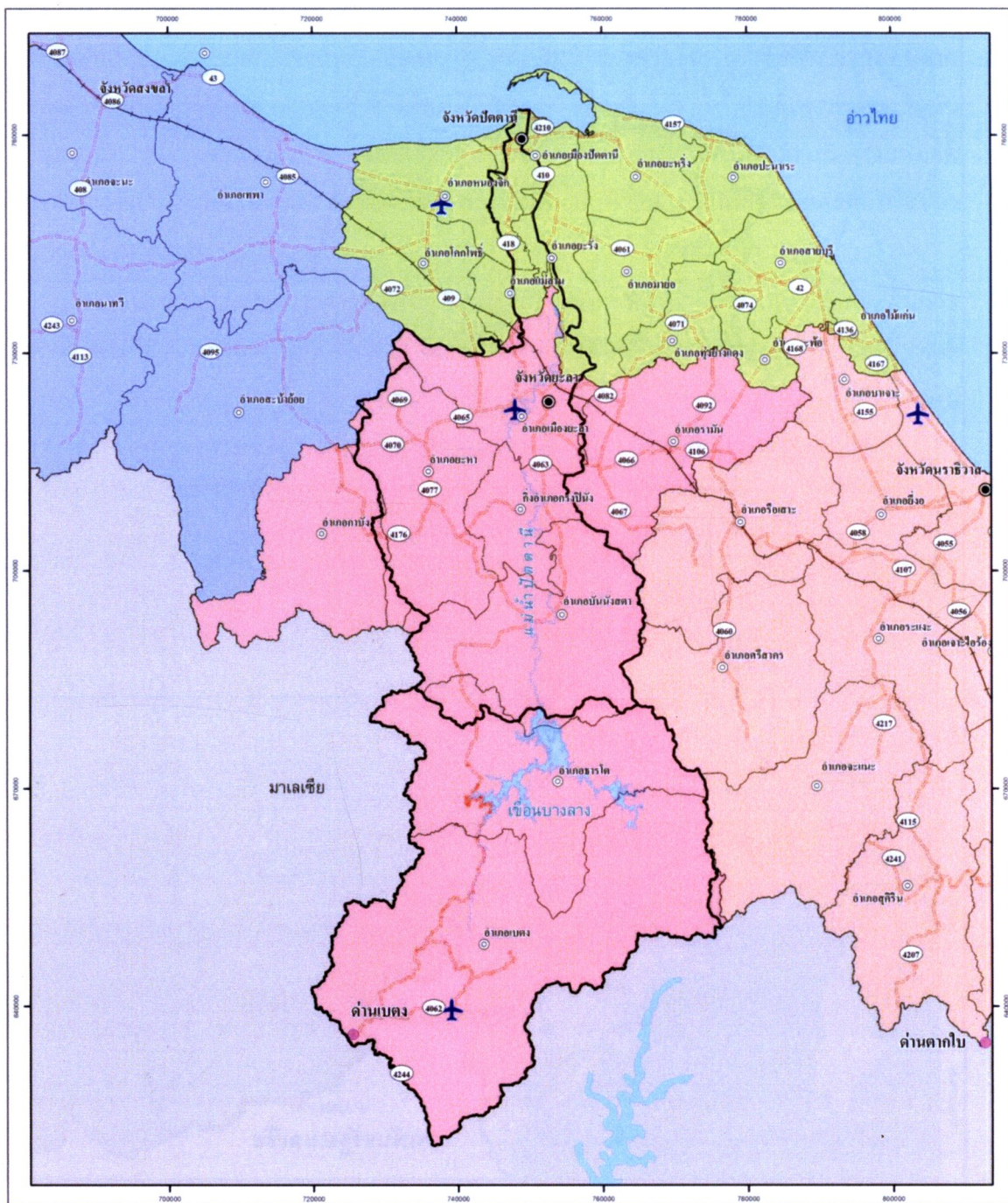
แผนที่ 1.3-1 ขอบเขตของพื้นที่ศึกษา (ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา)

สัญลักษณ์

- ที่ตั้งศาลากลางจังหวัด
- ที่ตั้งอำเภอ
- ด่านชายแดน
- ขอบเขตลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา
- เขตประเทศ
- เขตจังหวัด
- เขตอำเภอ
- เขตตำบล
- แนวชายฝั่ง
- ท่าอากาศยานนานาชาติ
- ท่าอากาศยานภายในประเทศ
- ท่าเรือหลัก
- ถนน
- ทางรถไฟ

0 5 10 20 30 กม.

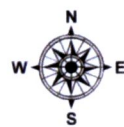

แผนกลยุทธ์ในการวางแผนจัดการระบบพื้นที่สีเขียวของชุมชนโดยการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างกรมศึกษา สุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาและปัตตานี

แผนที่ที่ 1.3-2 ขอบเขตของพื้นที่ศึกษา (ลุ่มน้ำปัตตานี)

สัญลักษณ์

- ที่ตั้งศาลากลางจังหวัด
- ที่ตั้งอำเภอ
- ด้านชายแดน
- ▭ ขอบเขตลุ่มน้ำปัตตานี
- เขตประเทศ
- เขตจังหวัด
- เขตอำเภอ
- ✈ ทำอากาศยานภายในประเทศ
- ✈ ถนน
- ✈ ทางรถไฟ
- ✈ แม่น้ำ คลอง ห้วย
- ✈ แหล่งน้ำสำคัญ

0 15 30 กม.

1.5 คำจำกัดความในงานวิจัย

พื้นที่สีเขียวในลุ่มน้ำ (watershed green area) หมายถึง พื้นที่เว้นว่าง หรือพื้นที่โล่งว่างปราศจากสิ่งก่อสร้างปกคลุม ซึ่งมีพืชพรรณเป็นองค์ประกอบ และได้รับการจัดการตามหลักวิชาการ เพื่อประโยชน์ในการพักผ่อนหย่อนใจและนันทนาการ การรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม และการรักษาสมดุลของทรัพยากรน้ำ ซึ่งการใช้ประโยชน์นั้นต้องเป็นไปอย่างยั่งยืนและสอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชน อันจะส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของชุมชนภายในลุ่มน้ำ พื้นที่สีเขียวในลุ่มน้ำนี้อาจเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ เช่น พื้นที่ป่าไม้ อุทยานแห่งชาติ น้ำตก ภูเขา ฯลฯ หรืออาจเป็นพื้นที่ซึ่งมนุษย์สร้างขึ้น เช่น พื้นที่สวนสาธารณะ สนามเด็กเล่น อ่างเก็บน้ำ เขื่อน สวนป่า สวนผลไม้ เป็นต้น อาจเป็นพื้นที่ของรัฐและพื้นที่เอกชน

พื้นที่ลุ่มน้ำ (watershed area) หมายถึง หน่วยพื้นที่หนึ่ง มีขอบเขตหรืออาณาบริเวณที่ชัดเจน เมื่อเปรียบเทียบกับระบบนิเวศแล้ว ลุ่มน้ำก็คือระบบนิเวศ จึงสามารถเรียกเป็นระบบนิเวศลุ่มน้ำ มีโครงสร้างหรือองค์ประกอบคล้ายคลึงกัน ระบบลุ่มน้ำประกอบด้วยสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น การจัดการระบบนิเวศลุ่มน้ำ จึงเป็นการจัดการโครงสร้างให้อยู่ในสภาพธรรมชาติ หรือในสภาพที่มีการเปลี่ยนแปลงน้อยที่สุด โดยให้คงสภาพการทำงานของระบบเป็นไปตามปกติ กล่าวโดยสรุป ลุ่มน้ำคือ พื้นที่หนึ่งซึ่งทำให้มีการระบายน้ำลงสู่ลำธารหรือระบบแม่น้ำ โดยมิได้ระบุว่าลุ่มน้ำจะมีขนาดเล็กหรือรูปร่างเป็นอย่างไร แต่เน้นถึงพื้นที่ที่มีลำธารหรือแม่น้ำระบายน้ำ นอกจากนี้พื้นที่ลุ่มน้ำมิได้หมายรวมถึงเฉพาะพื้นที่ป่าไม้เท่านั้น แต่จะหมายรวมไปถึงพื้นที่เกษตรกรรม พืชหญ้า หนองน้ำ พื้นที่ชุมชนและเมือง พื้นที่อุตสาหกรรม (เกษม2539; สามัคคี, 2539)

การมีส่วนร่วม (participation) หมายถึง เป็นการส่งเสริม ชักนำ สนับสนุน เสริมสร้างโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินการเรื่องใดเรื่องหนึ่งเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ (ไพรัตน์, 2527) ซึ่งการมีส่วนร่วมเป็นเรื่องของกระบวนการที่ดำเนินการอย่างเป็นขั้นตอน ซึ่งแนวคิดของการดำเนินงานด้านการมีส่วนร่วมสามารถสรุปเป็นกระบวนการได้ 4 กระบวนการดังนี้ (1) การวางแผน ประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหา จัดลำดับความสำคัญของปัญหา ตั้งเป้าหมาย กำหนดการใช้ทรัพยากร กำหนดวิธีการติดตามและประเมินผล และตัดสินใจ (2) การนำแผนไปปฏิบัติ ประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการนำแผนงาน หรือโครงการที่วางไว้ไปปฏิบัติในพื้นที่เป้าหมาย (3) การได้รับประโยชน์ ประชาชนต้องได้รับประโยชน์จากกิจกรรมที่ดำเนินการโดยตรง บนพื้นฐานของความเป็นธรรมและเท่าเทียมกันในสังคม (4) การติดตามประเมินผล ประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการกำกับ ติดตาม และประเมินผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้มีการปรับหรือทบทวนแนวทางปฏิบัติให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง

สภาพแวดล้อมกายภาพ (Physical environment) หมายถึง สิ่งต่างๆ ทางกายภาพที่ปรากฏตามธรรมชาติหรือมนุษย์สร้างขึ้น เช่น อาคาร ชุมชน สิ่งเหล่านี้เป็นสภาพแวดล้อมกายภาพ บางครั้งใช้คำว่าสภาพแวดล้อมหรือ บริภูมิ (วิลลิสท์, 2541)

ชุมชนเมือง (Urban community) หมายถึง ชุมชนที่มีการตั้งถิ่นฐานอย่างหนาแน่น มีลักษณะกระจุกตัวของประชากรอย่างเด่นชัด มีกิจกรรมการใช้ที่ดินหลากหลายประเภท ชุมชนเมืองในงานวิจัยนี้ได้กำหนดจากการเป็นที่ตั้งของหน่วยงานการปกครองระดับท้องถิ่น ได้แก่ เขตเทศบาลนคร เทศบาลเมือง และเทศบาลตำบล (สิทธิพร, 2534)

พื้นที่ชานเมือง (suburban/rural/urban fringe) หมายถึง เขตที่มีการเปลี่ยนแปลงด้านการใช้ที่ดิน ลักษณะทางสังคมและประชากร ตั้งอยู่ระหว่างพื้นที่ชานเมืองของเมืองหลักและโดยรอบพื้นที่ชนบท มีลักษณะการอยู่อาศัย การถือครอง การใช้ที่ดินเพื่อกิจกรรมนอกภาคเกษตรกรรมหรือในภาคเกษตรกรรม เกิดการปรับตัวทางสังคมของเมืองและชนบท เช่น การกระจายกระจายของการบริการสาธารณูปโภค มีการแบ่งเขตใช้ที่ดินที่ไม่เป็นระเบียบและปะปนกันระหว่างสิ่งปลูกสร้างที่หนาแน่นกับพื้นที่เกษตรกรรม (Pyror, 1972)